

การจำแนกประเภทของสังคมพืชป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส

ชรินทร์ สมาธิ และสุวิทย์ ไทยบุญกุล

งานป่าไม้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บทคัดย่อ

การจำแนกประเภทของสังคมพืชป่าพรุในจังหวัดนราธิวาส ดำเนินการในปี 2531 – 2532 ในพื้นที่บริเวณสหกรณ์นิคมบาเจาะ ปาสงวนแห่งชาติ ปาลูมน้ำบางนรา ปาสงวนแห่งชาติ ปาโคกไม้เรือ และปาสงวนแห่งชาติปาโคกจะโก จังหวัดนราธิวาส โดยใช้แปลงตัวอย่างขนาด 40x40 เมตร ในบริเวณป่าที่มีลักษณะสังคมพืชแตกต่างกัน และใช้แปลงตัวอย่างขนาด 5x5 เมตร ในบริเวณสังคมพืชที่มีไม้ยืนต้นขึ้นอยู่ ดำเนินการบันทึกชนิดพืชและนับจำนวนต้นพืชในแปลงตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพรรณพืช และแยกประเภทของสังคมพืช พบว่า สามารถแยกประเภทของสังคมพืชออกได้เป็น 42 ประเภท คือ ปาพรุกะเปรียะ ปาพรุกะพ้อแดง ปาพรุหลุมพี ปาพรุหมากแดง ปาพรุมะฮัง ปาพรุกะบุย ปาพรุเสม็ดขาว ปาพรุผสมเสม็ดขาว ปาบึงผสม ปาเสม็ดขาว พรุดงเคลง ดงเคลง พรุดงสาคุ ดงสาคุ พรุดงกะพ้อแดง พรุดงหลุมพี พรุดงเตย ดงเตย พรุบึงคมบาง พรุบึงหญ้าปล่อง พรุหญ้าปล่อง พุทงหญ้าปล่อง พรุบึงหญ้าไพร พุทงหญ้าไพร พุทงหญ้าข้าวผี พุทงหญ้าข้าวผี พรุดงหญ้าครน พุทงหญ้าครน พุทงกระจูดหนู พุทงกระจูดหนู พรุดงปรีอ ดงปรีอ พรุผักกูดโยง พุทงกระจูดใหญ่ พรุกกเหลียม พรุกกขี้หมา พรุบึงกก พรุทุบองคัน พุทงหญ้าแดง และพุทงหญาคา

คำสำคัญ : พืชป่าพรุ นราธิวาส

หลักการและเหตุผล

สังคมพืชป่าพรุเป็นสังคมพืชที่มีลักษณะเฉพาะตัว เกิดในพื้นที่ลุ่มต่ำหรือสภาพเป็น แอ่งน้ำจืดท่วมขังติดต่อกันเป็นเวลานาน มีพืชพรรณและสัตว์ชนิดต่างๆ อยู่จำนวนมาก เป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางด้านนิเวศวิทยาอย่างมหาศาล การทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติและนิเวศของป่าเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความเสียหายต่อธรรมชาติป่าพรุอย่างร้ายแรง ป่าพรุเป็นสังคมป่าดงดิบชนิดพิเศษชนิดหนึ่ง มีลักษณะเฉพาะตัว ประกอบด้วยซากพืชและอินทรีย์วัตถุที่บดรวมอยู่บนผิวดินหนาตั้งแต่ 0.5 - 5 เมตร หรือมากกว่า มีความเป็นกรดต่าง 4.5 - 6 ในป่าพรุสมบูรณ์ (จำลองและคณะ, 2531) พื้นที่ลุ่มน้ำขังในภูมิภาคเขตร้อนรวมทั้งสิ้น ประมาณ 30 ล้านเฮกแตร์ จำนวน 20 ล้านเฮกแตร์ อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Driessen, 1978) พื้นที่ป่าพรุในประเทศไทยมีประมาณ 64,000 เฮกแตร์ (Phengkklai ,et al., 1989) ส่วนใหญ่จะพบอยู่ในภาคใต้ของประเทศ การศึกษาการกระจายของป่าพรุในประเทศไทย นับว่าเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้ทราบถึงแหล่งที่ตั้งและเนื้อที่ป่าพรุของประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดการและการค้นคว้าวิจัยต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

1. อุปกรณ์

1.1 อุปกรณ์ในการวัดขนาดแปลง

1.2 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2. วิธีการ

2.1 การสำรวจพื้นที่วางแปลงตัวอย่างและเก็บข้อมูลในแปลงตัวอย่าง ทำการสำรวจพื้นที่เพื่อวางแปลงตัวอย่างในป่าพรุ (Peat swamp forest) และป่าบึงน้ำจืด (fresh water swamp forest) บริเวณสหกรณ์นิคมบาเจาะ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าลุ่มน้ำบางนราแปลง 2 ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าโคกไม้เรือ และป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกจะโก จังหวัดนราธิวาส วางแปลงตัวอย่างขนาด 40x40 เมตร แบบสุ่มธรรมดา (Simple random sampling) ในบริเวณป่าที่มีลักษณะสังคมของพืชแตกต่างกันจำนวน 10 แปลง วางแปลงตัวอย่างย่อย ขนาด 1x1 เมตร ในบริเวณใจกลางของแต่ละแปลงตัวอย่าง วางแปลงตัวอย่าง ขนาด 5x5 เมตร แบบสุ่มธรรมดา (Simple random sampling) ในบริเวณสังคมพืชที่ไม่มีไม้ยืนต้นขึ้นอยู่ หรือมีไม้ยืนต้นขึ้นอยู่ระยะห่างกันมาก จำนวน 30 แปลง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ความแปรปรวนของพรรณพืช (Variation of vegetation) โดยวิธีการ continuum series ในป่าพรุ (peat swamp forest) และป่าบึงน้ำจืด (freshwater swamp forest) เพื่อเปรียบเทียบว่าในแปลงตัวอย่างแต่ละแปลงมีชนิดพืชไหนปรากฏอยู่มากน้อยแค่ไหน แยกประเภทของสังคมพืช โดยให้ชนิดพืชที่ปรากฏอยู่ในสังคมพืชชนิดหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏในสังคมพืชชนิดอื่นๆ เป็นชนิดพืชประจำสังคมพืชอื่น ๆ (plant indication) และตั้งชื่อสังคมพืชตามชื่อพืชชนิดนั้น

ผลการศึกษาและวิจารณ์

การศึกษาประเภทของสังคมพืชที่ปรากฏในสังคมพืชป่าพรุ ปรากฏว่าสำรวจพบสังคมพืชที่มีลักษณะแตกต่างกันหลายประเภท และได้จำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ จำนวน 42 ประเภทดังนี้

1. สังคมพืชป่าพรุ ได้แก่ 1) ป่าพรุกระเปรี๊ยะ (*Scirpodendron ghaeri* swamp forest) 2) ป่าพรุกะพอดแดง (*Licuala longecalycata* swamp forest) 3) ป่าพรุหลุมพี (*Salacca contorta* swamp forest) 4) ป่าพรุหมากแดง (*Cyrtostachys lakka* swamp forest) 5) ป่าพรุมะฮัง (*Macaranga pruinosa* swamp forest) 6) ป่าพรุกะบวย (*Alastonia spathulata* swamp forest) 7) ป่าพรุเสม็ดขาว (*Melaleuca cajuputi* mesotrophic swamp forest) 8) ป่าพรุผสมเสม็ดขาว (*Melaleuca cajuputi* eutrophic swamp forest)

2. สังคมพืชป่าบึงน้ำจืด ได้แก่ 9) ป่าบึงผสม (*Oligo-minerosophic* swamp forest) 10) ป่าเสม็ดขาว (*Melaleuca cajuputi* oligotrophic swamp forest)

3. สังคมพืชดินโคลน ได้แก่ 11) พรุดงโคลน (*Melastoma decemfidum* mesotrophic bog) 12) ดงโคลน (*Melastoma decemfidum* oligotrophic marsh)

4. สังคมพืชสาकु ได้แก่ 13) พรุดงสาकु (*Metoxylon sagu* mesotrophic swamp) 14) ดงสาकु (*Metroxylon sagu* minerotrophic swamp)

5. สังคมพืชกะพอดแดง ได้แก่ 15) พรุดงกะพอดแดง (*Licuala longecalycata* mesotrophic fen)

6. สังคมพืชหลุมพี ได้แก่ 16) พรุดงหลุมพี (*Salacca coferta* mesotrophic bog)

7. สังกมพีชกอตเตย ได้แก่ 17) พรุดงเตย (*Pandanus immersus mesotrophic fen*) 18) ดงเตย (*Pandanus immersus oligotrophic fen*)
8. สังกมพีชคมบาง ได้แก่ 19) พรุบึงคมบาง (*Scleria sumatrensis frark fen*) 20) พรุดงคมบาง (*Scleria sumatrensis sumatrensis mesotrophic fen*)
9. สังกมพีชหญาปลอง ได้แก่ 21) พรุบึงหญาปลอง (*Hymenachne pseudinterrupta eutrophic flark fen*) 22) พรุหญาปลอง (*Hymenachne pseudinterrupta mesotrophic fen*) 23) ทุ่งหญาปลอง (*Hymenachne pseudinterrupta oligotrophic marsh*)
10. สังกมพีชหญาไทร ได้แก่ 24) พรุบึงหญาไทร (*Leersia hexandra eutrophic frark fen*) 25) พรุทุ่งหญาไทร (*Leersia hexandra mesotrophic bog*) 26) ทุ่งหญาไทร (*Leersia hexandra oligotrophic marsh*)
11. สังกมพีชหญาขาวผิ ได้แก่ 27) พรุทุ่งหญาขาวผิ (*Oryza rufipogon mesotrophic bog*) 28) ทุ่งหญาขาวผิ (*Oryza rufipogon field*)
12. สังกมพีชหญาครน ได้แก่ 29) พรุทุ่งหญาครน (*Panicum repens mesotrophic bog*) 30) ทุ่งหญาครน (*Panicum repens oligotrophic marsh*)
13. สังกมพีชกระจุตหนู ได้แก่ 31) พรุกระจุตหนู (*Scirpus mucronatus mesotrophic fen*) 32) ทุ่งกระจุตหนู (*Scirpus mucronatus oligotrophic fen*)
14. สังกมพีชพวกปรือ ได้แก่ 33) พรุดงปรือ (*Scleria poaeformis eutrophic fen*) 34) ดงปรือ (*Scleria poaeformis oligotrophic marsh*)
15. สังกมพีชผักกูดโยง ได้แก่ 35) พรุผักกูดโยง (*Cyathea glabra mesotrophic fen*)
16. สังกมพีชกระจุตใหญ่ ได้แก่ 36) พรุกระจุตใหญ่ (*Lepironia articulata mesotrophic fen*)
17. สังกมพีชพวกกก ได้แก่ 37) พรุกกเหลียม (*Cyperus malaccensis mesotrophic fen*) 38) พรุกกขี้หมา (*Cyperus haspan mesotrophic fen*)
18. สังกมพีชพวกง ได้แก่ 39) พรุบึงง (*Hanguana malaysia eutrophic frank fen*)
19. สังกมพีชพวกบอน ได้แก่ 40) พรุทุ่งบอนตัน (*Treeless Homalomena grifhthii bog*)
20. สังกมพีชหญาแดง ได้แก่ 41) ทุ่งหญาแดง (*Ischaemun rugosum oligotrophic marsh*)
21. สังกมพีชหญาคา ได้แก่ 42) ทุ่งหญาคา (*Imperata cylindrica field*)

สรุป

การศึกษาสังคมพืชโดยการจำแนกประเภทของสังคมพืชในป่าพรุจังหวัดนราธิวาส โดยใช้แปลงตัวอย่างขนาด 40x40 เมตร ในบริเวณป่าที่มีลักษณะสังคมพืชแตกต่างกัน และใช้แปลงตัวอย่างขนาด 5x5 เมตร ในบริเวณสังคมพืชที่มีไม้ยืนต้นขึ้นอยู่ ดำเนินการบันทึกชนิดพืชและนับจำนวนต้นพืชในแปลงตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพรรณพืช และแยกประเภทของสังคมพืช พบว่า สามารถแยกประเภทของสังคมพืชออกได้เป็น 42 ประเภท คือ ป่าพรุกะเปรียะ ป่าพรุกะพ้อแดง ป่าพรุหลุมพี ป่าพรุหมากแดง ป่าพรุมะฮัง ป่าพรุกะบุย ป่าพรุเสม็ดขาว ป่าพรุผสมเสม็ดขาว ป่าบึงผสม ป่าเสม็ดขาว พรุแดงเคลง ดงเคลง พรุแดงสาคุ ดงสาคุ พรุแดงกะพ้อแดง พรุแดงหลุมพี พรุแดงเตย ดงเตย พรุบึงคมบาง พรุบึงหญ้าปลอง พรุหญ้าปลอง พรุหญ้าปลอง พรุบึงหญ้าไทร พรุหญ้าไพร พรุพรุหญ้าข้าวผี พรุหญ้าข้าวผี พรุแดงหญ้าครน พรุหญ้าครน พรุกระจูดหนู พรุกระจูดหนู พรุแดงปรีอ ดงปรีอ พรุผักกูดโยง พรุกระจูดใหญ่ พรุกกเหลียม พรุกกขี้หมา พรุบังกก พรุทุบองคั่น พรุหญ้าแดง และพรุหญ้าคา

เอกสารอ้างอิง

- จำลอง เพ็งคล้าย, ขวลิต นิยมธรรม และวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล. 2531. พรรณไม้ป่าพรุจังหวัดนราธิวาส. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส. 368 น.
- Driessen, P.M. 1978. Peat soils. In Soils and Rice, edited by IRRI : 763 – 779. Los Banos : IRRI.
- Phengkhai, C., C. Niyomdham, A. Premrasmi, K. Chirathanakora and R. Phuma. 1989. Peat swamp forest in Thailand. Thai Forest Bulletin (Botany)18. 42 pp.